

Jerzy Serwiński

AKTUALNE TENDENCJE I KIERUNKI ROZWOJU W STUDENCKIEJ
DZIAŁALNOŚCI KULTURALNEJ / DONIESIENIE Z BADAŃ /

1. Rola studenckiej twórczości
artystycznej w realizacji
ideowo - wychowawczych celów
SZSP

Studencki ruch kulturalny jest doskonałą płaszczyzną ścierania się poglądów, postaw i dyskusji, w której dominują poglądy wynikające z głębokich przemyśleń, uczciwości i zaangażowania w sprawy socjalizmu i ojczyzny. Poprzez udział w dyskusjach kreujemy postawy światopoglądowe, ideowe, intelektualne i artystyczne¹.

Naistotniejszą kwestią, jaka wynika z Uchwały II Zjazdu SZSP, jest sprawa rozwoju najwyższej formy uczestnictwa studentów w kulturze - w twórczości artystycznej.

Stanowi ona bowiem najbardziej subtelny instrument oddziaływania ideowo-wychowawczego na środowisko akademickie, odwołuje się do jego możliwości działając na intelekt i emocje. Wypowiedź artystyczna studenckich twórców jest zarazem wypowiedzią ideowo-polityczną członków SZSP. Twórczość studencka nie jest i nie może być oderwana od organizacji, jest bowiem integralną częścią jej programu.

Za najważniejsze dziedziny twórczości studenckiej niosące ze sobą największy ładunek treści ideowo-politycznych uważać należy propozycje teatralne i literackie.

Ostatnie lata charakteryzują się, po okresie poszukiwań formalnych i estetycznych, powstawaniem wielu propo-

zycji dotyczących istotnych zagadnień naszego życia społeczno-politycznego. Nie wszystkie zespoły potrafią w sposób dojrzały i odpowiedzialny udźwignąć podejmowaną problematykę, większość jednak podejmuje ją w intencjach zgodnych z programem partii i tym samym SZSP.

Próbując w dużym uproszczeniu określić tendencje rozwojowe i przeobrażenia w twórczości studenckiej, stwierdzić należy, że charakterystycznym zjawiskiem dla pierwszej połowy lat 70. było ujmowanie problematyki życia społeczno-politycznego poprzez pryzmat zjawisk makrospołecznych, "obiektywnych", analizy socjotechniki władzy i posługiwania się materiałami ze środków masowego przekazu oraz oficjalnych wystąpień /spektakle: "Retrospektywa" teatru "77", "Na jadowy" "Warszawskiej Grupy Teatralnej", "Exodus" teatru "STU"/.

Aktualnie nastąpił zwrot w kierunku ujmowania rzeczywistości poprzez pryzmat etyczno-moralny /prezentowany szczególnie przez młodsze zespoły/. Podejmowane są problemy tzw. podstawowych wartości w życiu człowieka, jak: miłość, uczciwość, przyjaźń, odwaga, formowanie pytań dotyczących celu życia jednostki w społeczeństwie socjalistycznym, poszukiwanie hierarchii wartości etyczno-moralnych itp./spektakle: "Arena" teatru "Maja", "Autobus" "Akademii Ruchu", "Łaźnia" "Warszawskiej Grupy Teatralnej", "Być albo świadomość" kabaretu "Protekt", "Rozruch" teatru "Kalambur"/.

Prezentacje teatralne i kabaretowe, publikacje młodych poetów oraz teksty ostatnich studenckich festiwali piosenki w Krakowie dotyczą występujących w życiu społeczno-politycznym nieprawidłowości, podejmują próby określenia miejsca młodego pokolenia wobec zastanej rzeczywistości społecznej. Poszukują odpowiedzi na pytanie, jak w socjalizmie, traktowanym jako wartość ogólnospołeczna, realizować "socjalizm jednostki" rozumiany jako chęć emocjonalnego przeżycia idei, a nie przyjęcia jej jako gotowego aksjomatu stworzonego przez poprzednie pokolenia i "podanego na półmisku wraz z przyprawą nieznośnej dydaktyki"².

Problemem często poruszonym jest tzw. język propagandy stosowany w środkach masowego przekazu i życiu społecznym. Budzi on sprzeciw środowiska jako nieprzystający do potrzeb i poziomu odbiorców i dewaluujący w ten sposób ważne i potrzebne pojęcia oraz wartości społeczne, prowadząc w efekcie do pęknięcia świadomości ludzi i podziału moralności na tę na pokaz oraz na prywatny użytek.

Zasięg studenckiej twórczości artystycznej jest, z racji specyficznego rytmu pracy, stosunkowo niewielki. Z reguły poszczególne propozycje są adresowane i trafiają do bardzo wyrobionego artystycznie i politycznie widza. Dlatego też kontrowersyjność wielu propozycji nie stanowi problemu w zakresie masowości odbioru i reakcji, jest natomiast naturalnym ujściem dla wątpliwości i pytań nurtujących młodzież akademicką i stanowi bardzo ciekawe i pożyteczne zjawisko socjologiczne, a zarazem stwarza możliwość obserwacji procesu polaryzacji stanowisk i postaw części najbardziej rozbudzonych intelektualnie i politycznie studentów i absolwentów.

2. Zasady realizacji mecenatu SZSP nad studenckim ruchem twórczym

SZSP w swojej opiece nad studencką twórczością artystyczną stosuje zasadę: preferencji, tolerancji i negacji.

- Preferowane są te zespoły i propozycje, które łączą wysoki poziom artystyczny z treściami kształtującymi świadomość widza w duchu humanistycznych ideałów socjalizmu. Nie zawsze są to zespoły i propozycje w pełni dojrzałe artystycznie i politycznie. Podstawowym kryterium oceny są intencje twórców, dynamika ich rozwoju, obszary treściowe poszukiwań teatralnych. Należy uznać prawa młodych, gwarantować niezbędny margines prawa do ryzyka i eksperymentu.

- Tolerowane są te wszystkie zespoły i propozycje, które nie przekraczają bariery amatorskości, a w swoich programach nie podejmują problematyki społeczno-politycznej, często uciekają przed odpowiedzialnością za treść i sferę poszukiwań estetycznych i eksperymentów formalnych. Są to zazwyczaj teatryki jednej premiery albo wiecznych prób. Uznaje się te zjawiska za pozytywne, kształtujące aktywny stosunek uczestników do teatru i kultury, pozwalające na realizację każdemu jego ambicji i aspiracji zgodnie z formułą powszechnego charakteru SZSP.
- Jednoczesnego i konsekwentnego likwidowania wymagają sporadyczne w kulturze studenckiej zjawiska, świadczące o wrogim stosunku do socjalistycznej państwowości Polski Ludowej, głupie i złośliwe, szkodliwe dla procesu wychowania ideowego młodzieży, naruszające podstawowe zasady polityczne partii i interesy polskiej racji stanu. SZSP jako jeden z najistotniejszych kierunków pracy w studenckim ruchu kulturalnym uznaje doskonalenie mecenatu ideowo-artystycznego nad twórczością. Dotychczas stosowane stymulatory wymagają istotnych weryfikacji i wprowadzenia nowych, skuteczniejszych form inspirowania studenckich twórców. SZSP musi w większym stopniu niż dotychczas aktywnie kształtować repertuar zespołów, wskazywać nowe obszary tematyczne dla penetracji twórczej.

3. K i e r u n k i r o z w o j u t e a t r u s t u d e n c k i e g o

Analizując sytuację studenckiej twórczości teatralnej należy sprecyzować zakres tego pojęcia, pod którym w praktyce rozumie się zarówno studenckie teatryki amatorskie, jak również wybitne grupy teatralne uczestniczące w kształtowaniu współczesnego oblicza polskiego teatru. Te ostatnie coraz częściej, dla odróżnienia od twórczości par excellence amatorskiej, określa się mianem teatru otwartego,

który w największym skrócie jest próbą znalezienia formuły teatru odmiennego od profesjonalnego, a zarazem nie mającego nic wspólnego z teatrem amatorskim³.

Jego istotę wyznaczają dwa podstawowe elementy: nowy język teatralny i zakres treściowy, będący obszarem penetracji tego teatru.

Teatr studencki, a zwłaszcza jego czołówka, spełnia ważne funkcje: artystyczną - w odniesieniu do całego teatru w Polsce /"Bim-Bom", "STS", "Kalambur", teatr "77" teatr "STU"/ oraz polityczną - będącą specyficznym barometrem stanu świadomości politycznej, nastrojów i postaw w środowisku akademickim.

Aktualnie działa w ramach SZSP około 110 zespołów teatralnych w tym 30 kabaretów oraz kilka grup pantomimicznych. Liczba ta nie jest stała ze względu na efemeryczność istnienia wielu zespołów. Przeszło 50 teatrów istnieje od dłuższego czasu, prowadząc permanentną działalność artystyczną. Zasadniczą część zespołów to teatry młode, o niewielkim stażu. Stwarzają one stosunkowo najwięcej kłopotów i mają największą ilość ingerencji cenzorskich. Większość zespołów w swojej pracy artystycznej kieruje się pozytywnymi intencjami, często jednak brak doświadczenia artystycznego, niedostatki warsztatu, niedojrzałość ideowo-polityczna są głównymi barierami w powstawaniu inscenizacji o wysokich walorach ideowo-artystycznych. Wśród nich niewielki procent, rzutuujący jednak na opinię o całym teatrze studenckim, stanowią propozycje ubogie pod względem zawartości myślowej, uwłaczające poziomowi intelektualnemu i politycznemu studentów, złośliwe i szkodliwe politycznie.

Spektakle zespołów młodych charakteryzują się przewagą treści nad formą i warsztatem artystycznym. Stopniowo, w wyniku dojrzewania ideowo-politycznego i artystycznego, następuje harmonijne łączenie zakresu treściowego z perfekcją formy i warsztatu. Efektem tego procesu są aktualnie czołowe teatry studenckie: "STU", "Kalambur", "77", "Akademia Ruchu", "Warszawska Grupa Teatralna".

Ostatnie dwa lata przyniosły znów, po okresie stagnacji, wiele debiutów. Mimo istnienia wzajemnych kontaktów, brakuje wyraźnego porozumienia pomiędzy członkami tej grupy twórców, ich spektakle istnieją równolegle i nie wykazują istotniejszych powiązań.

Spośród startujących w latach 1975-1978 zespołów do najciekawszych należą: "Maja" z Poznania, "Provizorium" i "Los" z Lublina, "Próba" z Bydgoszczy i "12a" z Katowic. Lata 1975-1978 przyniosły także ożywienie twórczości kabaretowej. Ilość powstających kabaretów przypomina najlepsze czasy dla całej tej dziedziny twórczości studenckiej. Zaznaczyć przy tym należy, że forma programów uległa ewolucji, nie spotyka się już tzw. "składanek", najczęściej są to całości autorskie, niektóre kabarety tworzą nawet programy na wzór spektakli teatralnych. Do najciekawszych zespołów należą kabarety: "Pod Budą", "Protekt" z Krakowa, "SSak" z Katowic, "Pod postacią" z Kielc, "Sito" z Poznania, "Klika" z Bydgoszczy, "Ikant" z Olsztyna, "Gralak Marian" z Wrocławia.

4. S t u d e n c k i r u c h m ł o d o l i t e r a c k i

Podobnie jak teatr, jest to dziedzina sztuki korzystająca z mecenatu SZSP, daleko jednak wykraczająca swym zasięgiem poza środowisko akademickie. Liczne turnieje literackie, spotkania poetyckie, inicjatywy prasy studenckiej, konkursy, wydawane w niedużym nakładzie i błyskawicznie się rozchodzące tomiki poetyckie oraz cała galeria uznanych dzisiaj poetów, literatów i krytyków debiutujących i tworzących niegdyś w obrębie tego ruchu pozwalają bardzo wcześnie zauważyć i ocenić to zjawisko.

Zorganizowany po raz pierwszy w 1960 roku Turniej Poezji Społecznie Zaangażowanej o nagrodę "Czerwonej Róży" był przez długie lata jednym ogólnopolskim konkursem na wiersz społecznie zaangażowany, stanowił wyjście naprzeciw potrzebom młodych środowisk twórczych, ujawnił wartościowe koncepcje po-

etyckie, mobilizował twórców - służył praktycznie wszystkim młodopoeetyckim środowiskom w kraju. Do laureatów Turnieju należą m.in. Ernest Bryll, Marian Grzeźczak, Roman Śliwonik, Krzysztof Karasek, Jerzy Afanasjew, Stanisław Stabro. Są to autorzy, bez uwzględnienia których twórczości nie da się pomyśleć żadna reprezentatywna antologia poezji lat ostatnich⁴.

Wśród licznych obecnie konkursów poetyckich /których ilość wzrasta odwrotnie proporcjonalnie do miejsca jakie poświęcają poezji czasopisma/ turniej ten stanowi czołową imprezę literacką, próg który praktycznie winien osiągnąć każdy studencki twórca wybierający działalność literacką jako formę swojej artystycznej wypowiedzi. Impreza ta stanowi, poprzez swoje tematyczne określenie, bardzo ważny stymulator rozwoju studenckiej twórczości literackiej /przyznawane są również nagrody za najciekawszy debiut oraz krytykom poezji/⁵.

Poezja zaangażowana, stanowiąca zasadniczy nurt studenckiej twórczości literackiej, jest poezją poszukującą i kreującą artystyczną wizję najżywotniejszych problemów współczesności, dlatego też stanowi często kanwę najwybitniejszych spektakli teatru studenckiego lub też podstawę najważniejszych zjawisk artystycznych w życiu naszej organizacji.

Do interesujących inicjatyw związanych z tą dziedziną twórczości należy działalność pism studenckich:

- redakcji "Nowego Medyka", który od lat otacza opieką najmłodsze pokolenie literackie udostępniając swoje łamy jego twórcom /Kolumna Literacka/ oraz wydając dodatek artystyczny "Młoda Sztuka",
- redakcje "itd" i "Nowego Medyka", które prowadzą stały ogólnopolski konkurs na dziennik studenckiego twórcy i działacza pn. "Wobec własnego czasu",
- doroczna impreza dla wstępującego pokolenia literackiego pn. "Czas, w którym żyjemy".

Niezbędnym warunkiem rozwoju studenckiego ruchu literackiego jest działalność wydawnicza, zgrupowana w czterech najważniejszych ośrodkach wydawniczych kraju:

- Wydawnictwo warszawskie pn. "Generacje",
- Oficyna wydawnicza AOT "Kalambur" we Wrocławiu, realizująca serię pn. "Bibuły młodych twórców",
- RU SZSP w Gdańsku, gdzie w ramach pracowni graficzno-edytorskiej uczelni realizuje się tomiki poetyckie na zasadzie współpracy autorskiej poety i grafika,
- Zespół Wydawniczy Zarządu Głównego SZSP, który opracowuje antologie, almanachy, wydawnictwa zbiorowe, jak i monograficzne prace poszczególnych twórców.

Zdaje sobie sprawę, iż nakreślone powyżej tendencje rozwojowe twórczości studenckiej przedstawione zostały ze zrozumiałych względów skrótowo, gdyż na ich rozwinięcie nie pozwoliły skromne ramy komunikatu. O doniosłej roli działalności artystycznej w środowisku akademickim nie trzeba nikogo przekonywać, bowiem nawet wówczas, gdy nie prezentuje on najwyższego poziomu, uaktywnia studentów, działa na intelekt i emocje zarówno twórców, jak i odbiorców sztuki. Podkreślić jeszcze raz należy szczególnie ciekawą formę, którą wypracował sobie w Polsce teatr studencki oraz zwrot w kierunku ujmowania treści przez pryzmat etyczno-moralny zarówno przez zespoły teatralne i kabarety studenckie, jak również młodych poetów i piosenkarzy.

Pamiętać przy tym należy, że studencki ruch artystyczny jest doskonałą płaszczyzną działalności SZSP w realizacji ideowo-wychowawczych celów organizacji.

PRZYPISY

- ¹ Por. Uchwała II Zjazdu SZSP z 1977 roku.
- ² M. Kornatowska, Krucjata dziecięca, czyli uwagi o polskim kabarecie studenckim, W: Szkice o sztukach masowych w Polsce, Polska Akademia Nauk, Wrocław 1974, s. 75 - 88.
- ³ Andrzej Drawicz, STS i inne teatrzyki warszawskie, W: Teatry studenckie w Polsce, Warszawa 1968, s. 66 - 79.

- 4 Leszek Szaruga, *To słynne pokolenie 56*, W: Sztuka otwarta, Wrocław 1975, s. 131 - 139.
- 5 Redakcja "Nowy Medyk", *Debiuty poetyckie 75*, Warszawa 1976, s. 5 - 10.

AKTUELLE TENDENZEN UND RICHTUNGEN DER ENTWICKLUNG DER KULTURELLEN STUDENTENTÄTIGKEIT

Zusammenfassung

Die wichtigste Frage, welche die ganze Studentenbewegung in Polen charakterisiert und die ihren Platz in diesem Artikel fand, ist das Problem der Entwicklung der höchsten Form der Studententeilnahme an der Kultur - am Kunstschaffen.

Zu den wichtigsten Gebieten des Kunstschaffens, welche die bedeutenden ideologisch-politischen Inhalte haben, gehören die Theater - und Literaturvorschläge. In den letzten Jahren, nach der Zeit der formalen und ästhetischen Erhebungen, charakterisieren sie sich durch die Entstehung vieler Vorschläge, welche die wesentlichen Probleme im Bereich unseres gesellschaftlich-politischen Lebens betreffen.

In Hinsicht darauf ist die kulturelle Studentenbewegung eine ausgezeichnete Ebene des Gedanken-, Meinungs-, Erfahrungs-, und Ausspracheaustausches, in der die aus den tiefen Überlegungen, der Ehrlichkeit und der Verpflichtung entstehenden Anschauungen dominieren.

Diese Problematik wurde im untenstehenden Plan dargestellt:

- Die Rolle des Studentenkunstschaffens bei der Realisierung der ideologisch-politischen Ziele des Sozialistischen Verbandes der Polnischen Studenten.
- Die Realisationsgründe der Kunstgönnerschaft des Sozialistischen Verbandes der Polnischen Studenten.
- Die Entwicklungsrichtungen des Studententheaters.
- Die jungliterarische Studentenbewegung.

CURRENT TRENDS IN THE CULTURAL ACTIVITIES OF STUDENTS

Summary

The most important element in Poland's student movement is the development of artistic creativity as the major motivating force behind student participation in cultural activities. This factor is the topic of the preceding paper.

Theatrical and literary productions are the most significant of the students' pursuits, bearing the greatest load of political and ideological content. Previously followed by a period of formal and aesthetic investigation, these activities have been characterized, in recent, by many proposals for dealing with the essential issues of our socio-political life. For this reason, the students' cultural movement has been a meeting-ground for clashing attitudes and opinions. However, all these views stem from a deep concern with the problems of the homeland.

The relevant issues are summarized below:

- The role of the students' artistic creativity in the realization of the ideological and educational objectives of the Socialist Union of Polish Students.
- The principles for the realization of patronage of the creative students' movement.
- The lines of development in the students' theater.
- The students' literary movement.